

ČESKÁ REPUBLIKA

**ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY**

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy JUDr. Josefa Baxy, soudkyně JUDr. Lenky Kaniové a soudce JUDr. Ivo Pospíšila v právní věci žalobce: **M. J.**, zastoupeného JUDr. Lubomírem Müllerem, advokátem se sídlem Symfonická 1496/9, Praha 5, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**, se sídlem Křížová 1292/25, Praha 5, o žalobě proti rozhodnutí žalované ze dne 19. 10. 2017, č. j., v řízení o kasační stížnosti žalované proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 12. 9. 2019, č. j. 5 Ad 24/2017-24,

t a k t o :

- I.** Kasační stížnost **se zamítá.**
- II.** Žalovaná **nemá právo** na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.
- III.** Žalovaná **je povinna** zaplatit žalobci na náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti částku ve výši **4.114 Kč** ve lhůtě 30 dnů od právní moci tohoto rozsudku k rukám zástupce žalobkyně JUDr. Lubomíra Müllera, advokáta.

O d ů v o d n ě n í :

I. Vymezení věci a řízení před správním orgánem

[1] Jádrem sporu v projednávané věci je včasnost žádosti o jednorázovou částku, resp. o její přepočítání podle zákona č. 261/2001 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky účastníkům národního boje za osvobození, politickým vězňům a osobám z rasových nebo náboženských důvodů soustředěným do vojenských pracovních táborů a o změně zákona č. 39/2000 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky příslušníkům československých zahraničních armád a spojeneckých armád v letech 1939 až 1945 (dále jen „zákon č. 261/2001 Sb.“).

[2] Nynějšímu sporu předcházely následující skutečnosti. Dne 10. 9. 2001 podal žalobce, jako politický vězeň vězněný mezi 25. únorem 1948 a 1. lednem 1990, žádost o poskytnutí jednorázové peněžní částky podle zákona č. 261/2001 Sb. Žalobce zakroužkováním bodu b) na str. 6 žádosti výslovně označil uplatněný nárok, jako nárok za dobu neoprávněného věznění, která dosud prokázána nebyla. Neoprávněné věznění žalobce doložil soudním rozhodnutím

(konkrétně usnesením ze dne 19. 8. 1991, sp. zn. 1 Rt 419/91, v němž Krajský soud v Brně konstatoval, že na základě zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, byl zrušen rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 17. 1. 1975, sp. zn. 2 T 30/74, ve spojení s usnesením Nejvyššího soudu v Praze ze dne 10. 4. 1975, sp. zn. To 6/75, a rozhodl, že se trestní stíhání žalobce pro trestný čin podvracení republiky zastavuje). Bod a) na str. 6 žádosti, jehož označením by žalobce uplatnil nárok za dobu neoprávněného věznění, která byla již prokázána v rámci řízení o úpravě důchodu podle zákona o soudní rehabilitaci, popř. zákona o protiprávnosti komunistického režimu a odporu proti němu, žalobce přeškrtl. Rozhodnutím ze dne 30. 4. 2002 žalovaná přiznala žalobci jednorázovou peněžní částku podle § 5 zákona č. 261/2001 Sb. ve výši 178.000 Kč za nezákoně věznění po dobu 70 celých měsíců v období od 11. 7. 1967 do 30. 1. 1968 a v období od 10. 7. 1974 do 22. 10. 1979. Dne 18. 7. 2016 žalobce požádal žalovanou o přepočítání přiznané částky s tím, že mu nebyly přiznány tzv. *deniny* (jednorázová částka i za jednotlivé dny věznění, které nečiní celý měsíc). Žalovaná žalobci vyhověla rozhodnutím ze dne 27. 9. 2016, jímž žalobci přiznala doplatek ve výši 162 Kč. Celkově tak byla žalobci za nezákoně věznění ve shora uvedeném období přiznána částka ve výši 178.162 Kč.

[3] Předmětem řízení v nyní projednávané věci je žádost žalobce ze dne 25. 7. 2017, prostřednictvím níž žalovanou požádal o přepočítání přiznané částky s tím, že mu jednorázová částka nebyla dosud přiznána za období od 22. 10. 1979 do 19. 6. 1980. Toto období bylo rehabilitováno teprve usnesením Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 3. 8. 2016, sp. zn. 4 Nt 20002/2016, které nabylo právní moci dne 26. 8. 2016.

[4] Žalovaná o této žádosti žalobce rozhodla v záhlaví označeným rozhodnutím, jímž žádost zamítla. V odůvodnění uvedla, že žádost o poskytnutí jednorázové peněžní částky podle zákona č. 261/2001 Sb. bylo třeba uplatnit nejpozději dne 31. 12. 2002. Tuto lhůtu žalobce zjevně nedodržel, neboť žádost podal až dne 25. 7. 2017.

II. Posouzení věci městským soudem

[5] Proti rozhodnutí žalované podal žalobce žalobu, které Městský soud v Praze vyhověl a rozhodnutí žalované v záhlaví označeným rozsudkem zrušil a věc jí vrátil k dalšímu řízení. Současně nařídil, aby žalovaná nahradila žalobci náklady řízení o žalobě.

[6] Městský soud shledal, že žalobce podal žádost o poskytnutí jednorázové peněžité částky podle zákona č. 261/2001 Sb. za dobu neoprávněného věznění v období od 22. 10. 1979 do 19. 6. 1980 včas, tedy v zákonem stanovené lhůtě do 31. 12. 2002. Žalobce podal žádost o poskytnutí jednorázové peněžní částky dne 10. 9. 2001, přičemž uplatnil nárok za dobu neoprávněného věznění, která ke dni podání žádosti nebyla prokázána. Žalobce k žádosti připojil rozhodnutí Krajského soudu v Brně o soudní rehabilitaci ze dne 19. 8. 1991. Teprve následně dne 3. 8. 2016 vydal Obvodní soud pro Prahu 8 rozhodnutí, kterým rozhodl, že žalobce je podle § 33 odst. 2 zákona o soudní rehabilitaci účasten rehabilitace, neboť byl nezákoně zbaven osobní svobody zadržováním v psychiatrické nemocnici v Bohnicích v době od 22. 10. 1979 do 19. 6. 1980. Žádost žalobce ze dne 25. 7. 2017, kterou požádal o přepočítání jednorázové peněžité částky v souvislosti s vydáním rehabilitačního rozhodnutí ze dne 3. 8. 2016, proto nelze posoudit jako samostatnou žádost o poskytnutí jednorázové peněžité částky, ale o doplnění původní žádosti o specifikaci doby neoprávněného věznění, která ke dni podání této žádosti dne 10. 9. 2001 nebyla ještě prokázána.

III. Obsah kasační stížnosti

[7] Proti rozsudku městského soudu podala žalovaná (stěžovatelka) kasační stížnost z důvodu podle § 103 odst. 1 písm. a) zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní (dále jen „s. ř. s.“) a domáhá se jeho zrušení.

[8] Stěžovatelka uvedla, že ze zjištěných skutečností je zřejmé, že žalobce vyplněním žádosti na formuláři žalované dne 10. 9. 2001 jednoznačně vymezil předmět správního řízení o poskytnutí jednorázové částky tak, že ji uplatnil za neoprávněné věznění rehabilitované usnesením Krajského soud v Brně ze dne 19. 8. 1991, sp. zn. 1 Rt 419/91 – tj. za věznění v době od 10. 7. 1974 do 22. 10. 1979, přičemž věděl, že se toto usnesení na později nařízené ochranné léčení nevztahuje. Za uložené ochranné psychiatrické léčení o poskytnutí jednorázové peněžní částky nepožádal, ačkoli formulář žádosti pro uplatnění nároku podle zákona č. 261/2001 Sb. pamatuje, jak uvádí např. Krajský soud v Ústí nad Labem v rozsudku ze dne 4. 11. 2015, č. j. 15 Ad 6/2014-33, i na případy, kdy žadatel ke dni podání žádosti ještě nebyl schopen prokázat všechny doby nezákonného věznění; tyto doby mohl v žádosti uvést s tím, že oprávněnost nároku doloží později. Je tedy zřejmé, že zákon č. 261/2001 Sb. osoby, které v době podání žádosti ještě nedisponovaly příslušným rehabilitačním rozhodnutím, nijak ze své působnosti nevyklučoval, a žalovaná této premise přizpůsobila podobu formuláře žádosti o jednorázovou částku. Stěžovatelka zdůrazňuje nutnost zachování, nebo alespoň co nejrychlejšího obnovení, právní jistoty dotčené rehabilitačním řízením a k tomuto účelu sloužící lhůty, ve kterých je třeba nároky vyplývající z rehabilitačních předpisů uplatnit. V této souvislosti odkazuje na rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 6. 3. 2008, č. j. 3 Ads 132/2007-43, a usnesení Ústavního soudu ze dne 17. 3. 2009, sp. zn. I ÚS 2364/07.

[9] Vzhledem k tomu, že zákon č. 261/2001 Sb. ze své působnosti osoby, které v době podání žádosti neměly k dispozici příslušné rehabilitační rozhodnutí, nijak nevyklučoval, mohl žalobce již v roce 2001 požádat o přiznání jednorázové peněžní částky za svůj pobyt v psychiatrických léčebnách, a v takovém případě by mu stěžovatelka příslušnou peněžní částku přiznala po předložení rehabilitačního rozhodnutí bez jakýchkoli pochybností o včasném uplatnění tohoto nároku; takovým způsobem ostatně postupovala v řadě jiných žadatelů. Z tohoto důvodu nelze žalobcovu podání ze dne 25. 7. 2017 považovat za doplnění původní žádosti ze dne 10. 9. 2011, ale za novou, samostatnou žádost, která byla podána po uplynutí prekluzivní lhůty.

IV. Vyjádření žalobce

[10] Žalobce ve svém vyjádření uvedl, že městský soud rozhodl správně. Žalobce uplatnil nárok podle zákona č. 261/2001 Sb. celkem ve dvou kauzách, které byly vedeny u Okresního soudu v Uherském Hradišti pod sp. zn. 3 T 308/67 a u Krajského soudu v Brně pod sp. zn. 2 T 30/74. Původně byly rehabilitace a doba omezení osobní svobody (vazbou a výkonem trestu) potvrzeny jen pro období od 11. 7. 1967 do 30. 1. 1968 a od 10. 7. 1974 do 22. 10. 1979, ačkoli ve druhém případě omezení osobní svobody (jinou formou) trvalo až do 19. 6. 1980. Když dodatečně byly potvrzeny rehabilitace i doba omezení osobní svobody pro celé období, požádal žalobce o přepočítání jednorázové částky. Řízení o nárocích ze zákona č. 261/2001 Sb. probíhá podle zákona č. 500/2004 Sb., správního řádu. Nově prokázané skutečnosti zakládají podklad pro přepočítání původně přiznané částky, ať už cestou povolení obnovy řízení podle § 100 správního řádu nebo vydáním nového rozhodnutí podle § 101 správního řádu.

[11] Podle žalobce není žalovanou odkazovaná judikatura přílehlavá. Na rozdíl od účastníků řízení ve věcech vedených u Krajského soudu v Ústí nad Labem pod sp. zn. 15 Ad 6/2014

a u Nejvyššího správního soudu pod sp. zn. 3 Ads 132/2007, žalobce měl jen 2 kauzy, v obou dosáhl rehabilitace, nicméně ve druhém případě mu původně nebylo započteno závěrečné období omezení osobní svobody od 22. 10. 1979 do 19. 6. 1980. Nešlo tedy o novou žádost (jako u účastníků řízení v těchto odkazovaných věcech), nýbrž o doplnění původní žádosti. Případ, o který jde v usnesení Ústavního soudu ze dne 17. 3. 2009, sp. zn. I. ÚS 2364/07, se pak rovněž naprosto liší od případu žalobce, neboť se jednalo o žádost pozůstalé vdovy. Žalovaná navíc opomíjí následná rozhodnutí ve věci samé, na základě nichž bylo pozůstalým po politickém vězni vše požadované přiznáno (viz zejména rozsudky Krajského soudu v Ostravě ze dne 14. 5. 2009, č. j. 22 Ca 290/2007-27 a č. j. 22 Ca 149/2008-23). Žalobce závěrem poukazuje na související judikaturu Ústavního soudu o nápravě křivd spáchaných za minulého režimu, která zdůrazňuje zejména smysl a účel zákonů týkajících se rehabilitací a restitucí (viz nálezy Ústavního soudu ze dne 12. 3. 2001, sp. zn. II. ÚS 187/2000; ze dne 2. 6. 2005, sp. zn. I. ÚS 605/03; ze dne 1. 12. 2005, sp. zn. II. ÚS 290/05; ze dne 6. 12. 2005, sp. zn. I. ÚS 565/03; ze dne 28. 6. 2007, sp. zn. I. ÚS 712/05; a ze dne 26. 10. 2007, sp. zn. I. ÚS 2366/07).

V. Posouzení věci Nejvyšším správním soudem

[12] Kasační stížnost je včasná, podaná osobou oprávněnou a přípustná. Důvodnost kasační stížnosti soud posoudil v mezích jejího rozsahu a uplatněných důvodů a zkoumal přitom, zda napadené rozhodnutí netrpí vadami, k nimž je povinen přihlídnout z úřední povinnosti (§ 109 odst. 3 a 4 s. ř. s.).

[13] Kasační stížnost není důvodná.

[14] Podle § 2 odst. 1 zákona č. 261/2001 Sb., se tento zákon vztahuje *na občany České republiky, kteří byli vězněni mezi 25. únorem 1948 a 1. lednem 1990 a u kterých bylo rozhodnutí o jejich věznění zcela nebo částečně zrušeno podle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, ve znění pozdějších předpisů, nebo podle zákona č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu, (dále jen "politický vězeň").*

[15] Z § 3 odst. 1 zákona č. 261/2001 Sb. plyne, že *politický vězeň* patří mezi oprávněné osoby, které mají nárok na poskytnutí jednorázové peněžní částky podle tohoto zákona. Podle § 3 odst. 2 zákona č. 261/2001 Sb. *[n]árok je nutné uplatnit písemnou žádostí u orgánu příslušného k vydání rozhodnutí nejpozději do 31. prosince 2002, jinak nárok zaniká.*

[16] Nejvyšší správní soud souhlasí se žalobcem, že základní východiska pro interpretaci a aplikaci právní úpravy týkající se nápravy křivd spáchaných za minulého režimu je nutno hledat v judikatuře Ústavního soudu, který ve svých nálezech opakovaně zdůraznil, že při hodnocení těchto případů je třeba brát v úvahu *„smysl a účel rehabilitačních zákonů a morální motiv, který vedl zákonodárce k jejich vydání, zřetelně vyjádřený v preambuli a v úvodních ustanoveních. (...) Záměrům rehabilitace nelze bránit pozitivněprávním dogmatismem při výkladu právních norem. Ustanovení rehabilitačních předpisů je právě s ohledem na jejich smysl a účel zapotřebí interpretovat extenzivně ve prospěch postižených osob. Na rozdíl od restitucí majetku takový výklad nemůže vést k nepřijatelným zásahům do práv jiných osob.“* (náleze ze dne 12. 3. 2001, sp. zn. II. ÚS 187/2000).

[17] Ústavní soud přitom již několikrát vyslovil, že *„účel a smysl právních předpisů není možné hledat pouze ve slovech a větech toho kterého předpisu, ve kterém jsou vždy také přítomny i principy uznávané demokratickými právními státy. Lze říci, že tyto zásady platí tím spíše v řízeních, ve kterých dochází k aplikaci zákonů, kterými se demokratický právní stát snaží reagovat na křivdy vzniklé za minulého nedemokratického režimu, jenž byl zákonem č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu,*

označen za zločinný, nelegitimní a zavrženíhodný.“ (nález Ústavního soudu ze dne 2. 6. 2005, sp. zn. I. ÚS 605/03). Ústavní soud tak shledal, že Nejvyšší správní soud v dané věci pochybil, neboť nepřihlédl ke specifickým okolnostem případu a přistupoval k řešení případu formalisticky, z čistě pozitivně právního hlediska, aniž by v souladu s četnou judikaturou Ústavního soudu vzal v úvahu účel a smysl aplikovaných právních norem, kterými se demokratický stát snažil reagovat na křivdy způsobené minulým režimem. Jak Ústavní soud zdůraznil v nálezu ze dne 28. 6. 2007, sp. zn. I. ÚS 712/05: „*Pro odstranění jakýchkoliv pochybností Ústavní soud konstatuje, že vzhledem ke specifické povaze předmětné věci je třeba při jejím posuzování ctít účel a smysl zákonů č. 119/1990 Sb. a č. 261/2001 Sb., které měly především za cíl nápravu křivd způsobených předchozím režimem.*“ Ústavní soud sice ve své judikatuře týkající se rehabilitací a restitucí připustil, že ne vždy lze napravit všechny křivdy způsobené v minulém režimu; jednoznačně však zdůraznil, že o to více je třeba „*trvat na tom, aby v případech, kdy náprava nespravedlivých nebo nezákonných rozhodnutí v současné době ještě možná je, byla orgány k tomu povolanými učiněna.*“ (nález ze dne 1. 12. 2005, sp. zn. II. ÚS 290/05).

[18] Prizmatem citované judikatury Ústavního soudu a tam formulovaných principů je třeba interpretovat a aplikovat ustanovení zákona č. 261/2001 Sb. Účelem tohoto zákona je nesporně poskytnout alespoň částečnou satisfakci v podobě finančního odškodnění těm osobám, které byly v minulém režimu neoprávněně nebo nepřiměřeně tvrdě postiženy za své jednání či přesvědčení, které bylo trestné podle tehdy platných právních norem, a za které byly perzekvovány. Zákon č. 261/2001 Sb. tak v § 2 odst. 1 a § 3 odst. 1 upravuje poskytnutí jednorázové peněžní částky mimo jiné politickým vězňům, kterým je bezesporu žalobce v projednávané věci.

[19] Z § 3 odst. 2 zákona č. 261/2001 Sb. vyplývá, že nárok na poskytnutí jednorázové částky je třeba uplatnit nejpozději do 31. 12. 2002, jinak zaniká. Podle judikatury Nejvyššího správního soudu se jedná o prekluzivní (propadnou) lhůtu, jejíž zmeškání nelze prominout. V rozsudku ze dne 30. 11. 2005, č. j. 4 Ads 35/2005-106, Nejvyšší správní soud mimo jiné uvedl, že „*lhůta uvedená v ustanovení § 3 odst. 2 zákona č. 261/2001 Sb. je konstruována jako lhůta prekluzivní (propadná), jejímž uplynutím nárok zaniká; výslovně se zde uvádí, že nárok, který nebude uplatněn nejpozději do 31. 12. 2002, zaniká. Za této situace je pak zcela bez právního významu, zda byla lhůta zmeškána o 7 nebo 29 dnů, jestliže se tak stalo, což je v dané věci nesporné, později než 31. 12. 2002. Pro posouzení věci jsou pak nepodstatné okolnosti, pro něž ke zmeškání lhůty došlo.*“

[20] Jak správně poukázal již městský soud, právě s ohledem na charakter lhůty k uplatnění nároku obsahoval formulář žádosti o uplatnění nároku dvě možnosti specifikace uplatňovaného nároku. Tedy jednak 1) možnost uplatnění nároku za dobu neoprávněného věznění, „*která byla již prokázána v rámci řízení o úpravě důchodu podle zákona o soudní rehabilitaci, popř. zákona o protiprávnosti komunistického režimu a odporu proti němu*“ [viz bod a) formuláře žádosti o poskytnutí jednorázové peněžní částky podle zákona č. 261/2002 Sb. na straně 6]; a dále 2) možnost uplatnění nároku za dobu neoprávněného věznění, „*která dosud prokázána nebyla*“ [viz bod b) na straně 6 žádosti]. Druhá možnost uplatnění nároku pamatovala na případy, kdy žadatel ke dni podání žádosti ještě nebyl schopen prokázat všechny doby nezákonného věznění, za které nárok uplatnil. Tím bylo zajištěno, aby žadatel, který ke dni podání žádosti ještě neměl k dispozici všechna příslušná rehabilitační rozhodnutí, nebyl vyloučen z možnosti uplatnit nárok za dobu neoprávněného věznění, která dosud prokázána nebyla. Pokud by takový žadatel byl vyloučen z působnosti zákona č. 261/2001 Sb., bylo by to nepochybně v rozporu s účelem tohoto zákona, kterým bylo zmírnění některých křivd způsobených komunistickým režimem.

[21] V projednávané věci žalobce podal žádost o poskytnutí jednorázové peněžní částky podle zákona č. 261/2001 Sb. dne 10. 9. 2001, přičemž uplatnil nárok za dobu neoprávněného věznění, která ke dni podání žádosti nebyla prokázána [viz bod b) na straně 6 žádosti]. Do kolonky „*soudní*

rozsudky vydané podle zákonů č. 119/1990 Sb. nebo 198/1993 Sb.“ žalobce vepsal „čj. 1 Rt 419/91 ze dne 19. 8. 1991“, a toto usnesení Krajského soudu v Brně o soudní rehabilitaci ke své žádosti rovněž připojil. Z tohoto usnesení ze dne 19. 8. 1991, sp. zn. 1 Rt 419/91, vyplývá, že na základě zákona o soudní rehabilitaci byl zrušen rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 17. 1. 1975, sp. zn. 2 T 30/74, ve spojení s usnesením Nejvyššího soudu v Praze ze dne 10. 4. 1975, sp. zn. To 6/75; Krajský soud v Brně proto dne 19. 8. 1991 rozhodl, že se trestní stíhání žalobce pro trestný čin podvracení republiky zastavuje.

[22] Teprve následně dne 3. 8. 2016 ve věci vedené pod sp. zn. 4 Nt 20002/2016 Obvodní soud pro Prahu 8 vydal usnesení, v němž konstatoval, že žalobce je podle § 33 odst. 2 zákona o soudní rehabilitaci účasten rehabilitace, neboť byl v souvislosti s trestnými činy uvedeným v § 2 odst. 1 písm. d) a § 4 písm. e) tohoto zákona nezákonně zbaven osobní svobody zadržováním v psychiatrické nemocnici v době od 22. 10. 1979 do 19. 6. 1980. Obvodní soud pro Prahu 8 v odůvodnění svého usnesení uvedl: „*Ze spisového materiálu doloženého navrhovatelem vyplývá, že pan M. J. byl rozsudkem Krajského soudu Brno ze dne 17. 1. 1975, sp. zn. 2 T 30/74, ve znění usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 4. 1975, sp. zn. To 6/75, odsouzen pro trestný čin podvracení republiky podle § 98 odst. 1, odst. 2 písm. a) tr. zákona č. 140/1961 Sb., a to k trestu odnětí svobody v trvání pěti let nepodmíněně. Pan J. byl dále odsouzen i rozsudkem Okresního soudu Karlovy Vary ze dne 22. 3. 1977, sp. zn. 5 T 76/76 pro pokus trestného činu poškozování zájmů republiky v cizině dle § 8 odst. 1 tr. zákona č. 140/1961 Sb. a pro trestný čin útoku na veřejného činitele dle § 153 odst. 2 č. 140/1961 Sb. k úbrnnému trestu odnětí svobody v trvání dvou a půl roku nepodmíněně. Usnesením Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 10. 8. 1979, sp. zn. 3 Nt 304/79, bylo od výkonu zbytku trestů shora uvedených upuštěno a zároveň bylo panu J. uloženo ochranné léčení psychiatrické v ústavní formě. Podle potvrzení Psychiatrické nemocnice Bobnice ze dne 16. 3. 2015 byl navrhovatel v této nemocnici hospitalizován od 22. 10. 1979 do 25. 10. 1979 a dle potvrzení Psychiatrické nemocnice v Kroměříži ze dne 16. 3. 2015 byl pro změnu v této nemocnici navrhovatel hospitalizován od 25. 10. 1979 do 19. 6. 1980. Žadatel byl v minulosti rehabilitován, pokud jde o jeho věznění od 10. 7. 1974 do 22. 10. 1979. (...) Pan M. J. byl původně odsouzen pro tr. činy zahrnuté v ust. § 2 odst. 1 písm. d) a § 4 písm. e) zák. č. 119/1990 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Poté byla jeho osobní svoboda v přímé návaznosti na toto tr. stíhání omezena násilným pobytem v [psychiatrické léčebně]. Jde tedy nepochybně o případ, jaký má na mysli shora citované ustanovení zákona. [Obvodní soud] pro Prahu 8 proto vyslovil, že M. J. je účasten soudní rehabilitace (...) a byl zbaven pobytem v psychiatrické léčebně osobní svobody v souvislosti s nezákonným trestním řízením a následným odsouzením.*“

[23] Z obsahu citovaného usnesení Obvodního soudu pro Prahu 8 jednoznačně vyplývá, že ochranné psychiatrické léčení, které bylo žalobci v ústavní formě uloženo usnesením téhož soudu ze dne 10. 8. 1979, sp. zn. 3 Nt 304/79, mělo věcnou – právní i procesní – souvislost s odsouzením, které bylo rehabilitováno usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 19. 8. 1991, sp. zn. 1 Rt 419/91 – tj. s rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 17. 1. 1975, sp. zn. 2 T 30/74, ve spojení s usnesením Nejvyššího soudu v Praze ze dne 10. 4. 1975, sp. zn. To 6/75. Jinak řečeno, kdyby žalobce nebyl v roce 1975 odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, který vykonával ve věznicí až do 22. 10. 1979, nemohl by později rovněž trestní soud (patrně dle § 72 tr. zákona č. 140/1961 Sb. a § 327 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., tr. řádu, obojí v tehdy platném a účinném znění) modifikovat původně uložený trest co do výkonu jeho nevykonané části rozhodnutím o upuštění od zbytku tohoto trestu za současného uložení ochranného psychiatrického léčení v ústavní formě, ke kterému žalobce do psychiatrické léčebny nastoupil dne 22. 10. 1979 a byl v ní hospitalizován až do 19. 6. 1980. Toto další zbavení osobní svobody pobytem v psychiatrické léčebně tak bylo nařízeno a bezprostředně navazovalo na výkon trestu odnětí svobody, který žalobce do 22. 10. 1979 vykonával ve věznicí, a mělo tedy jasný a přímý základ v původním odsouzení, jež bylo usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 19. 8. 1991, sp. zn. 1 Rt 419/91, jako nezákonné zrušeno a rehabilitováno.

[24] Stejnou souvislost je proto třeba spatřovat rovněž v žádosti dne 10. 9. 2001, ve které žalobce požádal o poskytnutí jednorázové peněžní částky podle zákona č. 261/2001 Sb. v souvislosti s usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 19. 8. 1991, sp. zn. 1 Rt 419/91, o soudní rehabilitaci, a v žádosti žalobce ze dne 25. 7. 2017, ve které požádal o přepočítání této jednorázové částky s ohledem na usnesení Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 3. 8. 2016, sp. zn. 4 Nt 20002/2016, o soudní rehabilitaci. Obě soudní rehabilitace se však týkají téhož rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 17. 1. 1975, sp. zn. 2 T 30/74, ve spojení s usnesením Nejvyššího soudu v Praze ze dne 10. 4. 1975, sp. zn. To 6/75, kterým byl žalobce odsouzen pro trestný čin podvracení republiky k trestu odnětí svobody v trvání pěti let, jehož výkon byl následně modifikován rozhodnutím o upuštění od zbytku za současného uložení ochranného psychiatrického léčení v ústavní formě. Žádosti žalobce ze dne 10. 9. 2001 a ze dne 25. 7. 2017 je tak třeba posuzovat jako jeden celek se společným základem.

[25] Nejvyšší správní soud proto shrnuje, že žalobce jako politický vězeň ve smyslu § 2 odst. 1 zákona č. 261/2002 Sb. požádal dne 10. 9. 2001, tj. v zákonné lhůtě do 31. 12. 2002 podle § 3 odst. 2 tohoto zákona, o poskytnutí jednorázové peněžní částky podle téhož zákona v souvislosti se zbavením svobody pro trestný čin podvracení republiky, které bylo ke dni podání žádosti pouze částečně rehabilitováno (tj. pouze část období, v němž byl žalobce zbaven osobní svobody v souvislosti s tímto trestným činem, byla v době podání žádosti soudně rehabilitována), a tento nárok v žádosti výslovně uplatnil jako nárok za dobu neoprávněného věznění, která ke dni podání žádosti nebyla prokázána. Osobní svobody byl žalobce proti své vůli zbaven jednak pobytem ve výkonu trestu odnětí svobody, jednak pobytem v psychiatrické léčebně. Za této situace je nutno na žádost o přepočítání této jednorázové peněžní částky podanou dne 25. 7. 2017 (tj. již po 31. 12. 2002), kterou žalobce podal v souvislosti s rehabilitací zbývajících období, kdy byl zbaven osobní svobody, nahlížet jako na doplnění původní žádosti ze dne 10. 9. 2001, nikoliv jako na novou, samostatnou žádost, která by snad měla odlišný skutkový a právní základ v původním trestním odsouzení. Tak tomu v daném případě není, jak bylo vysvětleno výše. Jen tak lze v podmínkách projednávané věci naplnit smysl a účel zákona č. 261/2001 Sb.

[26] Kasační soud zdůrazňuje, že situace žalobce v projednávané věci je odlišná od případu, který kasační soud posuzoval v rozsudku ze dne 19. 1. 2006, č. j. 4 Ads 62/2004-75, v němž vyslovil závěr, že pojem „věznění“ dle § 2 odst. 1 zákona č. 261/2001 Sb. zahrnuje pouze dobu skutečného věznění, tj. dobu pobytu v zařízeních určených pro nepodmíněný výkon trestu odnětí svobody, nikoli dobu umístění v psychiatrické léčebně. Na rozdíl od právě zmíněného případu byl pobyt v psychiatrické léčebně v nyní projednávané věci žalobci trestním soudem nařízen jako ochranné psychiatrické léčení v ústavní formě jako modifikace původně uloženého trestu majícího původ v odsouzení za trestný čin podléhající soudní rehabilitaci dle zákona č. 119/1990 Sb., což ostatně vyjádřil Obvodní soud pro Prahu 8 výše citovaným rehabilitačním usnesením. Aniž by kasační soud prováděl hluboký exkurs do systému sankcí a jejich ukládání, jen stručně dodává, že trestněprávní reakcí na spáchané trestné činy byly (v tehdejší terminologii tr. zákona a trestního řádu) tresty a ochranná opatření, mezi nimi ochranné léčení. Soudy ukládaly pachatelům v odsuzujících rozsudcích buď samostatně tresty, nebo vedle trestů i ochranná opatření, případně ochranné opatření namísto trestu. V návaznosti na to ve vykonávacím řízení bylo možno modifikovat již uložený trest před výkonem nebo během výkonu upuštěním od jeho výkonu nebo zbytku jeho výkonu (což je posuzovaný případ) za současného uložení ochranného opatření (léčení). Tato rozhodnutí byla činěna zpravidla v reakci na změnu zdravotního stavu odsouzeného pachatele, k níž došlo v době po právní moci odsuzujícího rozsudku.

[27] Nad rámec shora uvedeného Nejvyšší správní soud podotýká, že kromě již zdůrazňovaného smyslu a účelu zákona č. 261/2001 Sb., který míří na alespoň částečnou

satisfakci v podobě odškodnění těm osobám, které byly v minulém režimu neoprávněně nebo nepřiměřeně tvrdě postiženy za své jednání či přesvědčení, je nutno při posuzování těchto věcí mít na paměti, že každý případ soudní rehabilitace a odškodnění křivd spáchaných minulým režimem má své specifické okolnosti a je jedinečný. Je nutno přihlídnout rovněž ke skutečnosti, že poskytování jednorázového peněžního příspěvku podle zákona č. 261/2001 Sb. je zatíženo nemalou administrativou – stát nepostupuje a neodškodňuje politické vězně a další oprávněné osoby *ex officio* (z úřední povinnosti) na základě podkladů, které má (nebo by měl mít) k dispozici, ale vyžaduje, aby tyto oprávněné osoby zbavení své osobní svobody nejdříve různými potvrzeními a rozhodnutími prokázaly. Rozhodování správních a soudních orgánů, ve věcech rehabilitací a odškodňování křivd způsobených minulým režimem bylo nadto v minulosti mnohdy značně nejednotné, což oprávněným osobám ještě dále stěžovalo orientaci v předmětné problematice a zákonném postupu při uplatnění jejich nároků. Rozhodování bylo navíc nezřídka zatíženo i pozitivně právním dogmatismem a přepjatým formalismem, kterého se ostatně dopustila žalovaná i v projednávané věci. Ze všech těchto důvodů je podle Nejvyššího správního soudu nezbytné, aby správní orgány i soudy při posuzování věcí podle zákona č. 261/2001 Sb. postupovaly obzvláště citlivě a s přihlédnutím ke specifickým okolnostem každého jednotlivého případu.

[28] Za projev naprostého cynismu a úřední nepřipadnosti lze pak označit hodnocení žalované, resp. jejího zaměstnance, který v projednávané věci do výtisku rozsudku městského soudu (založeného na č. l. 46-48 správního spisu, konkrétně na str. 4 rozsudku) spolu s řadou otazníků vepsal: „*To je demagogie!*“ a „*Ale snad věděl, že seděl!*“. S nepatřičným hodnocením žalované se tak žalobce žet může seznámit při nahlédnutí do správního spisu. Nejvyšší správní soud k tomu uvádí, že žalobce nepochybně věděl, v jakém období byl zbaven osobní svobody, neboť na tuto životní zkušenost lze jen stěží zapomenout. V souvislosti se zbavením svobody na základě rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 17. 1. 1975, sp. zn. 2 T 30/74, ve spojení s usnesením Nejvyššího soudu v Praze ze dne 10. 4. 1975, sp. zn. To 6/75, žalobce svůj nárok na jednorázový peněžní příspěvek podle zákona č. 261/2001 Sb. rovněž ve lhůtě podle § 3 odst. 2 tohoto zákona (tj. do 31. 12. 2002) řádně uplatnil. Povinností žalované bylo ze shora popsanych důvodů této žádosti žalobce ve spojení s jeho žádostí ze dne 25. 7. 2017 vyhovět.

VI. Závěr a náklady řízení

[29] S ohledem na shora předeslané Nejvyšší správní soud neshledal kasační stížnost důvodnou, a proto ji podle § 110 odst. 1 věty druhé s. ř. s. zamítl.

[30] O náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti Nejvyšší správní soud rozhodl podle § 60 odst. 1 věty první s. ř. s. za použití § 120 s. ř. s. Účastník, který měl ve věci plný úspěch, má právo na náhradu nákladů řízení před soudem, které důvodně vynaložil, proti účastníkovi, který ve věci úspěch neměl. Stěžovatelka (žalovaná) se svou kasační stížností neuspěla, a proto nemá právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti. Současně je povinna nahradit náklady řízení o kasační stížnosti procesně úspěšnému žalobci. Tyto náklady sestávají z jednoho úkonu právní služby v částce 3.100 Kč (vyjádření ke kasační stížnosti) a paušální náhrady hotových výdajů ve výši 300 Kč [§ 7, § 9 odst. 4 písm. d), § 11 odst. 1 písm. d) a § 13 odst. 4 vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif)]. Náklady zastoupení tedy činí 3.400 Kč. Tuto částku soud zvýšil o 714 Kč připadající na DPH, kterou je advokát žalobce jako plátce povinen odvést. Celková výše náhrady nákladů za řízení o kasační stížnosti tedy činí 4.114 Kč.

Poučení: Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 13. května 2020

JUDr. Josef Baxa
předseda senátu